

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора педагогічних наук, професора
Поліщук Віри Аркадіївни
на дисертацію Левченко Наталії Володимирівни
«Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх соціальних
працівників до молодіжної роботи»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка

Актуальність теми виконаної роботи.

Актуальність теми дисертаційного дослідження Левченко Наталії Володимирівни зумовлена такими провідними чинниками:

– зростанням ролі молоді в житті сучасного українського суспільства та необхідністю і доцільністю більш активного залучення молодих людей до державотворення, прийняття рішень на місцевому, регіональному, національному рівнях;

– недостатнім рівнем розвитку в нашій країні молодіжної роботи як соціально важливої професійної сфери, спрямованої на створення оптимально сприятливих умов освіти, професійного і життєвого самовизначення і життєдіяльності молодих людей;

– об'єктивними потребами суспільства у фахівцях, здатних ефективно працювати з молоддю, для молоді, ресурсами молоді та недостатньою увагою до підготовки відповідних фахівців у закладах вищої освіти;

– постійним зростанням і розширенням професійних функцій і ролей фахівців соціальної роботи в сфері актуалізації і модернізації молодіжної політики і різновекторної роботи з молоддю.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складником науково-дослідної теми кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини за темою «Актуальні проблеми соціально-педагогічної теорії та практики» (державний реєстраційний номер 0111U007547) та науковим напрямом Молодіжного центру «START» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Тему дисертації затверджено вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 2 від 18.09.2018 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових

досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 6 від 27.12.2022 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується чіткістю окреслених кваліфікаційних ознак дослідження – метою, визначеними об'єктом і предметом дослідження, підтверджується коректністю постановки розглянутих завдань, обґрунтованістю вихідних положень, теоретико-методологічних засад та джерельною базою дослідження (усього 620 найменувань, з них – 60 іноземними мовами), добором комплексу дослідницьких методів, адекватних меті та завданням роботи.

На різних етапах дослідницького пошуку застосовувалися методи дослідження: теоретичні: аналіз (для визначення стану підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; законодавчої та нормативно-правової бази молодіжної роботи), синтез (для узагальнення категоріально-понятійного апарату дослідження, індукція, дедукція (для виокремлення освітніх програм, робочих програм освітніх компонентів, спрямованих на молодіжну роботу); абстрагування, класифікація, порівняння, опис, систематизація, узагальнення та моделювання (для розробки системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи); порівняльно-історичний метод (для визначення передумов становлення підготовки майбутніх соціальних працівників та становлення і розвитку молодіжної роботи); емпіричні: інтерв'ю, бесіда, анкетування, опитування, тестування, спостереження, самооцінка, моніторинг; інформаційно-статистичні: групування, статистичні методи (для обробки кількісних і якісних даних, для графічного відображення результатів експериментального дослідження та визначення достовірності отриманих результатів).

Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, переліку умовних скорочень, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (620 найменувань, з них – 60 іноземними мовами) та 15 додатків (на 329 сторінках). Робота містить 34 таблиці, 3 рисунки і 1 діаграму. Загальний обсяг дисертації становить 868 сторінок, із них основного тексту – 424 сторінки.

Варто вказати на достатню апробацію й географію впровадження результатів дисертаційного дослідження Левченко Наталії Володимирівни. Результати дослідження впроваджено в освітній процес Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка

№ 1776/01 від 31.10.2022 р.), Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01-12/24 від 12.01.2023 р.), Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (довідка № 3 від 29.06.2023 р.), Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 01-12/50 від 04.08.2023 р.), Національного університету біоресурсів і природокористування України (довідка, протокол № 5 від 09.05.2023 р.), Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України (довідка, протокол № 6 від 08.06.2023 р.), відділу у справах сім'ї та молоді Уманської міської ради (довідка № 13/10-05 від 16.02.2021 р.), Дмитрушківської сільської ради Уманського району Черкаської області (довідка № 719/02-16 від 21.02.2021 р.).

Наукова новизна та практичне значення дослідження.

У дослідженні теоретично обґрунтовано та розроблено систему підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, яка об'єднує чотири блоки: цільовий (мета, завдання, принципи, методологічні підходи); об'єктно-суб'єктний (суб'єкти й об'єкти – учасники процесу підготовки); змістовно-процесуальний (етапи впровадження та реалізації системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи); структура підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи через формальну, неформальну та інформальну освіту, зокрема: змістове, організаційне, технологічне наповнення, навчально-методичне забезпечення освітнього процесу; результативний (компоненти підготовки, критерії, показники та рівні готовності, результат); впроваджено та експериментально перевірено психолого-педагогічні умови підвищення рівня готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи (мотивація до взаємодії з молоддю в різних формах та формування ціннісного ставлення до молодіжної роботи; удосконалення навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; інноваційний підхід у практичній підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; комплексне використання формальної, неформальної та інформальної освіти в підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи). Окрім того, у дослідженні уточнено поняттєві категорії: «молодь», «молодіжний працівник», «молодіжна робота», «молодіжний центр» тощо.

Значення одержаних результатів для науки (загальнонаціональне або світове) і практичного використання.

Одержані Н. В. Левченко результати мають значення для педагогічної науки, що полягає першочергово в обґрунтуванні та розробці системи

підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, яка об'єднує цільовий, об'єктно-суб'єктний, змістовно-процесуальний й результативний блоки; впровадженні та експериментальній перевірці психолого-педагогічних умов підвищення рівня готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи (мотивація до взаємодії з молоддю в різних формах та формування ціннісного ставлення до молодіжної роботи; удосконалення навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; інноваційний підхід у практичній підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; комплексне використання формальної, неформальної та інформальної освіти в підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи).

Дослідницею удосконалено навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи: зміст освітніх програм, методи та організаційні форми освітнього процесу підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Оцінка змісту дисертації, її завершення в цілому.

Дисертація Н. В. Левченко має науково обґрунтовану структуру і складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, переліку умовних скорочень, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (620 найменувань, з них – 60 іноземними мовами) та 15 додатків.

Заслуговує позитивного схвалення визначення дисертанткою методологічного, теоретичного і технологічного рівнів наукового пошуку як шляху виконання дослідження.

Для реалізації теоретичного рівня дослідження дисертанткою слушно обґрунтовано систему наукових ідей, принципів, концепцій, положень, категорій, понять, нормативних документів, без яких неможливе розуміння суті досліджуваної проблеми і які покладено в основу підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. Це ідеї про визначення та розуміння значення молодіжної роботи, соціальної роботи з молоддю; особливості теорії і практики молодіжної роботи, практичний досвід її реалізації; специфіку роботи молодіжних працівників (соціальних працівників з молоддю), принципи й умови формування готовності майбутнього фахівця до молодіжної роботи, мотивації його до професійного та особистісного розвитку; пропозиції щодо вдосконалення освітнього процесу закладу вищої освіти для підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Методологічний рівень дослідження вимагав застосування фундаментальних наукових підходів до розуміння того, що підготовка

майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи характеризується як комплексний, системний, спеціально організований, інноваційний процес, що ґрунтується на трьох рівнях: загально-філософському, загально-науковому і конкретно-науковому з урахуванням особливостей молодіжної роботи, професійної діяльності молодіжного працівника, вимог до реалізації професійних функцій і завдань фахівців з питань молоді та системі підготовки майбутніх соціальних працівників в умовах закладу вищої освіти, в комплексному використанні формальної, неформальної та інформальної освіти.

Технологічний рівень передбачав розробку та впровадження системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, що базується на аналізі: молодіжної роботи в Україні та за кордоном, змісту, форм, методів підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; навчально-методичного забезпеченні такої підготовки; професійних компетентностей молодіжного працівника відповідно до професійного стандарту; психолого-педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи та моніторингу рівнів готовності до означеного виду професійної діяльності.

Результативність технологічного рівня дослідження забезпечена опорою на розробку, впровадження та експериментальну перевірку системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, що об'єднує такі блоки: цільовий (мета, завдання, принципи, методологічні підходи); об'єктно-суб'єктний (суб'єкти й об'єкти – учасники процесу підготовки); змістовно-процесуальний (етапи впровадження та реалізації системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи); структура підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи через формальну, неформальну та інформальну освіту, зокрема: змістове, організаційне, технологічне наповнення, навчально-методичне забезпечення освітнього процесу; результативний (компоненти підготовки, критерії, показники та рівні готовності, результат); впровадженням психолого-педагогічних умов підвищення рівня готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Дисертанткою у результаті проведеного дослідження встановлено, що підготовка майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи буде більш успішною за умови теоретичного обґрунтування та експериментального упровадження системи підготовка майбутніх соціальних працівників до означеного виду діяльності.

Система підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи передбачає визначення, розробку та впровадження цільового,

об'єктно-суб'єктного, змістовно-процесуального та результативного блоків через забезпечення психолого-педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи на всіх рівнях вищої освіти (молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії): удосконалення змісту освітніх програм, освітніх компонентів (тематика, завдання, проекти, що стосуються молодіжної політики, молодіжної роботи, молодіжної сфери), розробка та впровадження нових освітніх компонентів («Молодь у сучасній громаді», «Теорія і практика молодіжної роботи», «Соціальна молодіжна політика», «Теоретико-практичні основи молодіжної роботи» та ін.); розробка та апробація освітньо-професійної програми «Соціальна робота (молодіжна робота)» другого (магістерського) рівня вищої освіти, впровадження практичної підготовки (виробничої практики); удосконалення та розробка навчально-методичного забезпечення до відповідних освітніх компонентів для підготовки майбутніх фахівців до молодіжної роботи.

Позитивно оцінюємо розроблені і впроваджені авторкою дисертації психолого-педагогічні умови підвищення рівня готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи (мотивація до взаємодії з молоддю в різних формах та формування ціннісного ставлення до молодіжної роботи; удосконалення навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; інноваційний підхід у практичній підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; комплексне використання формальної, неформальної та інформальної освіти в підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, що спрямовує науково-дослідницький пошук та інтегрує академічну і педагогічну практики у розвитку теоретико-методологічних засад формування досліджуваної проблеми.

Дослідницею здійснено аналіз молодіжної роботи в Україні і зарубіжних країнах (другий розділ дисертації «Особливості молодіжної роботи в Україні і зарубіжних країнах»); визначено передумови становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, проаналізовано законодавчу та нормативно-правову бази молодіжної роботи; вивчено та узагальнено вітчизняний та зарубіжний досвід молодіжної роботи.

Поділяємо логіку підходу дослідниці щодо здійснення діагностики стану підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, в процесі якого розкрито особливості підготовки соціальних працівників до молодіжної роботи через формальну та неформальну освіту; охарактеризовано зміст та навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; обграно

критеріально-діагностувальний інструментарій дослідження; схарактеризовано компоненти, критерії, показники та відповідні рівні сформованості готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; подано результати констатувального та формувального етапів дослідження.

Вважаємо за доцільне позитивно відмітити змістове наповнення четвертого розділу дисертації «Обґрунтування системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи та її дослідно-експериментальна перевірка», в якому дослідницею обґрунтовано систему підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; представлено реалізацію психолого-педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з молоддю; здійснено аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи; узагальнено та запропоновано рекомендації для підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Повнота викладання результатів в опублікованих працях.

Основні положення дисертації Н. В. Левченко достатньо повно висвітлені у 81 науковій і науково-методичній праці (із них 49 одноосібних), зокрема, 10 монографій (9 у співавторстві), 5 статей у журналах, що індексуються в наукометричній базі Scopus/WoS, 21 стаття у наукових фахових виданнях України, 6 статей у зарубіжних і міжнародних наукових виданнях, 2 статті у вітчизняних виданнях, 4 навчальних та навчально-методичних посібників, 1 енциклопедія, 32 публікації апробаційного характеру, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Обґрунтовані в дисертації Н. В. Левченко результати дослідження забезпечують новизну і вірогідність загальних висновків дисертації і загалом не викликають сумніву.

Дисертація Н. В. Левченко виконана на належному науковому рівні, що підтверджує володіння здобувачкою теорією досліджуваної проблеми і відповідними методами наукового пошуку. Оформлення роботи відповідає сучасним вимогам до наукових праць такого рівня.

Результати дослідження пройшли достатню апробацію під час науково-практичних заходів різного рівня (конференцій, симпозіумів, семінарів, круглих столів тощо), у яких брала участь дисертантка в Україні та за кордоном.

Ідентичність змісту реферату і основних положень дисертації.

Структурна побудова і зміст реферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в

рефераті, належним чином розкриті й обґрунтовані в рукописі дисертації Н. В. Левченко.

Мовностилістичне оформлення дисертації враховує особливості наукового стилю мовлення. Логічна структурованість роботи забезпечується висновками і узагальненнями, проілюстрованими в графічному матеріалі дисертації.

Відповідність дисертації встановленим вимогам та дані про відсутність порушень академічної доброчесності.

Дисертацію викладено українською мовою. Структура дисертації та стиль її подання відповідають чинним вимогам та принципам академічної доброчесності. У тексті дисертації відсутні текстові запозичення без посилання на джерело (звіт про перевірку StrikePlagiarism).

Дискусійні положення та побажання щодо вдосконалення змісту дисертації.

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, вважаємо за доцільне відзначити окремі дискусійні положення та висловити деякі побажання та зауваження до змісту дисертації:

1. Дисертація носила б більш довершений характер, якби дослідниця розкрила прогностичні аспекти теоретичних і практичних підходів до підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи в контексті сучасних викликів (інтеграційних та міграційних процесів, упровадженням дистанційної та дуальної форм навчання, розширення можливостей академічної мобільності здобувачів освіти) та ризиків, зумовлених війною рф проти України та її народу.

2. Вважаємо, що другий розділ дисертації «Особливості молодіжної роботи в Україні і зарубіжних країнах», в якому дослідниця визначила передумови становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, проаналізувала законодавчу та нормативно-правову бази молодіжної роботи, вивчила та узагальнила зарубіжний і вітчизняний досвід молодіжної роботи, вартувало завершити порівняльним аналізом зарубіжного і вітчизняного досвіду молодіжної роботи та виявлених і окреслених при цьому закономірностей і тенденцій.

3. Підрозділ 2.3 «Розвиток молодіжної роботи в Україні», на нашу думку, переобтяжений теоретичною інформацією (зокрема, аналізом діяльності молодіжних центрів, асоціацій та реалізації програм для молоді), яку можна було подати в додатках, обмежившись в основному тексті дисертації узагальненим аналізом означеної інформації.

4. Вважаємо, що в дисертації дослідниці вартувало більше уваги звернути на аналіз зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи і здійснити порівняльний аналіз сучасного стану вітчизняної і зарубіжної підготовки відповідних фахівців, що дало б можливість більш обґрунтовано підійти до використання прогресивних ідей зарубіжного досвіду в процесі осмислення концептуальних підходів і практичного вирішення завдань дослідження.

5. Оцінюючи використований дисертанткою інструментарій визначення рівнів сформованості готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи вважаємо за доцільне зауважити, що в роботі доцільно було деталізувати процедуру узагальненого визначення рівнів сформованості готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи на основі діагностованих дослідницею окремих критеріїв, а саме мотиваційно-ціннісного, когнітивно-компетентнісного, діяльнісно-практичного та особистісно-рефлексивного.

6. Задля здійснення процедури кількісного порівняння динаміки рівнів сформованості готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи в експериментальній та контрольній групах на етапах констатувального (вхідний) та контрольного (підсумковий) зрізів було проведено математичну обробку отриманих результатів. Для кількісного виявлення взаємозв'язку між значеннями рівнів обох груп респондентів застосовано лінійний коефіцієнт кореляції Пірсона. Вважаємо, що ці матеріали доцільно було подати у додатках.

Загальні висновки.

Логіка дослідження, послідовність викладу та доказовість положень і висновків – це ті характеристики, які надають дисертаційному дослідженню цілісності, повноти, завершеності. Не викликає сумніву теоретичне і практичне значення проведеного дослідження, оскільки отримані результати та представлені узагальнення заслуговують на впровадження у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Висновки, сформульовані дисертанткою, чітко і повно розкривають поставлені в роботі завдання, основні надбання та результати дослідження. В опублікованих за темою дисертації працях викладено основні положення, здобуті у процесі наукового пошуку. Зміст дисертації адекватно відображено в рефераті.

Відзначимо змістову насиченість, стилістичну культуру дисертаційного тексту, його продуману структуру, логічність висновків до кожного розділу,

концептуальний характер загальних висновків, широту апробації та джерельної бази.

Дисертація на тему «**Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи**» є завершеною, самостійно виконаною науковою роботою, що має вагомe теоретичне і прикладне значення, заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог щодо оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019), а також відповідає вимогам пунктів 7-9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою КМУ від 17.11.2021 р. № 1197 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 502 від 19.05.2023 р., № 507 від 03.05.2024 р.), а її автор **Левченко Наталія Володимирівна** заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка.

Офіційний опонент –
професор кафедри спеціальної та
інклюзивної освіти
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка,
доктор педагогічних наук, професор

Віра ПОЛЩУК

09.10.2024 р.

